

ks. dr hab. Jarosław M. Lipniak
Kierownik Katedry Eklezjologii i Ekumenizmu
Papieskiego Wydziału Teologicznego

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia

pt. **Rola ewangelicznych cnót Maryi w Jej współpracy z dziełem Zbawiciela
według św. Jana Pawła II**

napisanej na seminarium naukowym w Katedrze Mariologii
w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie pod kierunkiem

o. prof. dra hab. Grzegorza Bartosika OFM Conv
(Warszawa 2024, stron wydruku komputerowego 282)

Królowo nieba, wesel się, alleluja – te słowa modlitwy, odmawiane zamiast *Anioł Pański* w okresie wielkanocnym, bardzo pasują do treści recenzowanej dysertacji ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia. Zmartwychwstanie Jezusa - Syna Marii z Nazaretu podzieliło ludzi na dwie grupy. Na tych, którzy poszli za kłamstwem, i na tych, którzy kroczą drogami prawdy. Do tych, którzy kroczą drogami kłamstwa, należą przede wszystkim strażnicy grobu. W Ewangelii czytamy: „ci więc wzięli pieniądze i uczynili tak, jak ich pouczono”. A pouczono ich tak: „Rozpowiadajcie: Jego uczniowie przyszli w nocy i wykradli Go, gdyśmy spali”. Na przestrzeni wieków grono strażników Grobu Pańskiego powiększyli ci, którzy wymyślali różnego rodzaju hipotezy mające podważyć Zmartwychwstanie Jezusa. Tak powstała hipoteza porwania ciała Chrystusa oraz hipoteza Jego pozornej śmierci. Wielu ludziom, w dalszym ciągu, zależy na zwalczaniu prawdy o Zmartwychwstaniu. Tymczasem już żydowski uczonec Gamaliel, występując w obronie Apostołów, powiedział: „Odstąpcie od tych ludzi. Jeżeli bowiem od ludzi pochodzi ta myśl czy sprawa, rozpadnie się, a jeżeli rzeczywiście od Boga pochodzi, nie potraficie ich zniszczyć”.

Jednak oprócz tych, którzy wybrali drogę kłamstwa, są także ci, którzy wybrali drogę prawdy. Do tej grupy należą przede wszystkim Apostołowie. Ileż razy w obliczu kary, a nawet śmierci, wybrani przez Mistrza z Nazaretu Apostołowie mówili: „Nie możemy nie mówić tego, cośmy widzieli i słyszeli”. Na przestrzeni wieków grono Apostołów powiększyli inni, w pierwszym rzędzie

męczennicy, którzy najlepiej zaświadczyli o Zmartwychwstaniu. Nikt przecież nie umiera dobrowolnie za kłamstwo.

Wśród tych, którzy poszli za prawdą jest Najświętsza Maryja Panna – Córa i Matka Zbawiciela, którą Kościół określa jako całą piękną (*tota pulchra est Maria*). O jej piękności nie decydował w żadnym wypadku ubiór czy uroda, ale jej oblicze moralne, a więc jego zalety, nazywane w teologii moralnej cnotami. Są to cnoty boskie: wiara, nadzieja i miłość. Są to cztery cnoty kardynalne: roztropność, sprawiedliwość, wstrzemięźliwość i męstwo. Wreszcie siedem cnót głównych: pokora, szczodrobliwość, czystość, miłość, umiarkowanie, cierpliwość i gorliwość w dobrym. Tymi cnotami musi być piękny każdy chrześcijanin. Wzorem tych cnót jest Matka Pana, której swoją dysertację doktorską poświęcił ks. Jerzy Tomonia.

1. Temat, cel i metoda pracy

Tematem pracy ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia jest *Rola ewangelicznych cnót Maryi w Jej współpracy z dziełem Zbawiciela według św. Jana Pawła II*. Powstanie recenzowanej dysertacji cieszy, ponieważ pokazuje wrażliwość warszawskiego środowiska teologicznego nad rozwijaniem i upiększaniem katolickiej teologii maryjnej, która prowadzi do połączenia się z Tym, który jest samym Pięknem i źródłem piękna, czyli naszym Bogiem. Recenzowana rozprawa doktorska tematycznie odpowiada i to nie tylko swoim tytułem, zakresowi seminarium z teologii maryjnej, na którym została napisana. Radość się potęguje, gdy dostrzegamy, że jest to seminarium prowadzone przez o. prof. Grzegorza Bartosika, wybitnego teologa - mariologa, Prezesa Stowarzyszenia Mariologów Polskich, duszpasterza i wieloletniego prowincjała Braci Mniejszych Konwentualnych.

Ale podejmy się jednak stosownej i głębszej analizy, aby nie poprzestać na stwierdzeniach bez pokrycia. Za temat swojej pracy Doktorant obrał trudną problematykę roli ewangelicznych cnót Maryi i jej współpracy z dziełem odkupienia.

Najświętsza Maryja Panna jest wzorem dla całego Kościoła. Prawdę o jej cnotach znajdziemy w Ewangeliach. Naśladowanie jej cnót Kościół wskazywał jako pewną drogą do naszego zbawienia. Wbrew obawom niektórych denominacji chrześcijańskich, naśladowanie Maryi nie odwodzi nas od podążania za Jezusem Chrystusem, lecz czyni je łatwiejszym. Wiemy o tym, że Matka Pana zawsze pełniła wolę Bożą, tak więc praktykując jej cnoty, podążamy za jej Jedynym Synem. Zasada „Przez Maryję do Jezusa” ma w tym przypadku szczególne zastosowanie.

Tradycja Kościoła Świętego wyróżnia Dziesięć Cnót Ewangelicznych Najświętszej Maryi Panny: Najczystsza, Najroztropniejsza, Najpokorniejsza, Najwierniejsza, Najpobożniejsza, Najposłuszniejsza, Najuboższa, Najcierpliwiejsza, Najmiłosierniejsza i Najboleśniej. Doktorant nie poszedł tą

znaną teologii drogą, ale postawił sobie ambitny cel ukazania cnót Maryi w teologicznym nauczaniu św. Jana Pawła II.

Zadanie dysertacji, jak zauważa sam Doktorant, posiada „potrójny wymiar. Celem głównym jest przebadanie nauczania Jana Pawła II o Maryi w kontekście drogi życia chrześcijańskiego, która zawiera w sobie słuchanie Słowa, przyjęcie orędzia Bożego, oraz działanie dla dobra Kościoła i bliźniego. Jest to głębsze spojrzenie na rolę wiary, nadziei, miłości, pokory i posłuszeństwa w życiu Najświętszej Maryi Panny. Jest to więc refleksja dogmatyczno-pastoralna nad współpracą Maryi z dziełem Zbawiciela oraz rolą cnót w życiu Maryi w oparciu o nauczanie świętego Jana Pawła II” (s. 60).

Drugim celem jest wyjaśnienie i obrona doktrynalno-moralnego nauczania Jana Pawła II, szczególnie w środowisku północnoamerykańskim, gdzie Doktorant pracuje. Cenna jest uwaga ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia, że Jan Paweł II jest postrzegany w tamtym środowisku przede wszystkim jako filozof, a jego teologia ciała znalazła swoje stałe miejsce w teologicznej refleksji całego kontynentu północnoamerykańskiego. „Z drugiej jednak strony jest on bardzo mocno krytykowany. Zarzuca mu się fałszywą formę liberalizmu, który nie pozostawia miejsca ani Bogu ani Kościołowi, stawiając w centrum ludzkiej egzystencji samego człowieka. Ruchy ultrakonserwatywne widzą go jako tego, który odcina się od Tradycji Kościoła oraz promuje to, co w historii Kościół potępiał. Ruchy liberalne natomiast oceniają papieża jako ultrakonserwatystę. Papież, który promuje celibat kapłański, odrzuca święcenie kobiet, aborcję czy też eutanazję, jest oceniany przez te ruchy jako ktoś, kto działa przeciw człowiekowi. Jest to szczególnie widoczne na polu pastoralnym, gdzie często spotykają się ze sobą błędne rozumienie wiary połączonej z brakiem elementarnej wiedzy teologicznej i antropologicznej. By odpowiedzieć na powyższe zarzuty trzeba się pochylić nad spuścizną papieża i przeanalizować teksty Jana Pawła II. Celem drugorzędym jest zatem odpowiedź na stawiane zarzuty” (s. 61).

Celem trzeciorzędym jest dla Doktoranta wyciągnięcie wniosków dotyczących metody nowej ewangelizacji. „Analogicznie do rozumienia osoby i nauczania Jana Pawła II termin *nowa ewangelizacja* na polu pastoralnym bywa często mylnie rozumiany w Ameryce Północnej. W mentalności polskiej, nowa ewangelizacja jest niczym innym jak tylko re-ewangelizacją, czyli odkryciem na nowo Ewangelii Jezusa Chrystusa. Jest ona nowym wysiłkiem podjętym w celu umożliwienia spotkania człowieka z Bogiem. W Ameryce Północnej natomiast podobnie jak kwestia Miłosierdzia Bożego, tak i kwestia nowej ewangelizacji na polu pastoralnym często bywa rozumiana błędnie. Miłosierdzie Boże jest przedstawiane bez sprawiedliwości Bożej, a nowa ewangelizacja często jest rozumiana jako *nowa czy też inna ewangelia*, w którą wpisane są również praktyki sprzeczne z Ewangelią Jezusa Chrystusa. Refleksja nad cnotami Maryi oraz Jej zaangażowaniem pozwala wyprowadzić wnioski dotyczące poprawnego rozumienia terminu *nowej ewangelizacji*” (s. 61).

Gdy natomiast idzie o metodę, można i tu oddać głos samemu Autorowi pracy, który na s. 65-66 tak pisze: „W pisaniu niniejszej pracy będziemy się posługiwać przede wszystkim analizą wypowiedzi Jana Pawła II dotyczących bezpośrednio Matki Pana, by potem w oparciu o te teksty przejść do tworzenia syntezy. W pierwszej części każdego z rozdziałów będziemy się koncentrować na ziemskim życiu Maryi, czyli na Jej zaangażowaniu w dzieło zbawcze Jej Syna w czasie Jej ziemskiego życia. W drugiej części każdego rozdziału popatrzymy na Jej rolę w relacji do Kościoła. Będziemy się zastanawiać nad Jej udziałem w pielgrzymce Kościoła i każdego chrześcijanina oraz na Jej zaangażowaniu w dzieło zbawcze Jej Syna po Wniebowzięciu Maryi. Przywołując nauczanie Soboru Watykańskiego II, Jan Paweł II, powiedział, iż *współpraca Maryi opierała się na ewangelicznych cnotach posłuszeństwa, wiary, nadziei i miłości oraz że dokonała się pod działaniem Ducha Świętego*. Usystematyzowanie nauczania Jana Pawła II umożliwi nam skonstruowanie metodycznego wykładu na temat roli cnót wiary, nadziei, miłości, pokory, posłuszeństwa oraz przymierza w akcie współpracy Maryi z dziełem Zbawiciela. Zostanie to ukazane w kluczu słuchania, przyjęcia i działania. Cnoty pokory i wiary wpisują się bowiem w tematykę słuchania Słowa. Przyjęcie woli Bożej dokonuje się poprzez cnotę posłuszeństwa oraz osobistego przymierza zawartego pomiędzy daną osobą a Bogiem. W działaniu natomiast doskonale uwidaczniają się cnoty nadziei i miłości. Pochylając się nad nauczaniem Jana Pawła II o Matce Bożej, będziemy się zajmować rolą cnót wiary, nadziei, miłości, pokory i posłuszeństwa. Zatrzymamy się nad kwestią przymierza oraz popatrzymy na otwartość Maryi na działanie Ducha Świętego. Nie będziemy natomiast analizowali tekstów Jana Pawła II, które odnoszą się do powyższych cnót, a które nie łączą się z Osobą Maryi. Interesuje nas nauczanie Jana Pawła II o Maryi. Wielokrotnie będziemy powracali do tych samych tekstów biblijnych, starając się w nich odnaleźć to, co na pierwszy rzut oka jest niedostrzegalne. Na podstawie tych tekstów będziemy szukać elementów odpowiadających roli poszczególnych cnót, w kontekście słuchania Słowa, przyjęcia i działania. W niniejszej refleksji będziemy odwoływać się tylko do tych tekstów, które | w naszej ocenie zawierają w sobie najbardziej interesujące nas elementy. Wypowiedzi te mają różną formę, chociaż jest tam wyraźnie dostrzegalny charakter medytacyjno-kontemplacyjny. Lista źródeł zamieszczona jest w bibliografii”.

Całość recenzowanej dysertacji składa się *Wykazu Skróków* (s. 6-9), *Bibliografii* (s. 10-55), *Wstępu* (s. 56-69), czterech rozdziałów, *Zakończenia* (s. 276-282). Pierwszy rozdział (s. 70-122) poświęcony został roli Ducha Świętego w zaangażowaniu Maryi w zbawcze dzieło Jej Syna. Drugi etap zajął się ukazaniem kwestii słuchania Słowa Bożego. Trzeci etap (s. 174-222) przybliżył cnotę przyjęcia woli Bożej, posłuszeństwa i wierności przymierzu w osobie Matki Pana. Ostatnia część dysertacji poświęcona została obecności i czynnej współpracy Maryi w dziele zbawienia (s. 223-275).

2. Wartościująca ocena rozprawy

Po przeanalizowaniu całej rozprawy doktorskiej Recenzent nie ma wątpliwości, że należy jej się wysoka ocena zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Napisana przez ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia praca jest dziełem znaczącym, nie tylko ze względu na jej zewnętrzne rozmiary, ale i również z racji poruszanych problemów. Jej pozytywną wartość należy bez wątpienia widzieć w bogatej warstwie informacyjnej, a następnie w uporządkowanym układzie prezentowanych zagadnień. Obie te warstwy pracy są ze sobą harmonijnie połączone. Autor, dzięki takiej budowie rozprawy, zdołał osiągnąć wytyczony sobie cel, a czytelnika bynajmniej nie znużył.

Nowością dysertacji jest podkreślenie roli cnót Maryi w jej współpracy z dziełem Odkupiciela, która dokonała się pod działaniem Ducha Świętego. Recenzowana dysertacja ukazała Maryję z Nazaretu, która słuchając Słowa, przyjęła orędzie Boże oraz, wchodząc w szczególną relację z Bogiem, działała na rzecz realizacji Bożego planu zbawienia. Poprzez słuchanie, przyjęcie i działanie Maryja wzrastała w cnotach oraz współpracowała z dziełem Zbawiciela. Recenzowana rozprawa doktorska będąca studium nad rolą cnót w życiu Maryi w nauczaniu Jana Pawła II odsłoniła również personalizm chrześcijański Jana Pawła II. Doktorant zrealizował cel i ukazał Maryję jako przykład człowieka, który przez słuchanie, przyjęcie i działanie wchodzi w relację z Bogiem oraz aktywnie uczestniczy w zbawieniu człowieka. Ów personalizm chrześcijański nie stawia człowieka w centrum wszechświata, ale podkreśla jego godność, wartość, obecność oraz działanie dla dobra człowieka.

Dlatego wolno stwierdzić, że struktura pracy jest najzupełniej poprawna. Recenzent chciałby jednak podkreślić, że pożądanym ubogaceniem rozprawy doktorskiej byłoby wyraźniejsze zwieńczenie każdego rozdziału wyodrębnionym w spisie treści podsumowaniem. Jest ono wprawdzie obecne w pracy co odsłania samodzielność, osobiste przemyślenia i naukowy warsztat Autora, ale zbyt słabo wyeksponowane.

Z formalnego punktu widzenia wyniki i wartość pracy świadczą o więcej niż zadowalającym opanowaniu przez ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia metody pisania pracy naukowej na poziomie doktorskim. Jest ona rzeczywiście wykonana starannie i została napisana językiem jasnym, klarownym. Jakkolwiek przy wnikliwej i drobiazgowej lekturze można znaleźć pewne usterki (np. tzw. literówki, brak spacji).

3. Wniosek końcowy

Nie tracąc z pamięci wszystkich poczynionych powyżej uwag, na które złożyły się zarówno pewne uchybienia, będące same w sobie raczej drobnej natury merytorycznej, jak i cały szereg walorów recenzowanej pracy, recenzent pragnie wyrazić swoje jednoznaczne przekonanie o naprawdę dobrym poziomie

naukowym omawianego dzieła przedkładanego przez ks. mgr. lic. Jerzego Tomonia jako rozprawy doktorskiej. Recenzent dochodzi tu do uzasadnionego wniosku, iż spełnia ono w zupełności warunki stawiane tego typu rozprawom. Dlatego też przedstawiam wniosek Radzie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie Księdza Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. Jarosław M. Lipniak

.....
ks. dr hab. Jarosław M. Lipniak

Warszawa, 8 maja w uroczystość św. Stanisława, Biskupa i męczennika, Roku Pańskiego 2024